

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) เพื่อศึกษาผลของการใช้ระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้สำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัวต่อความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่น โดยประยุกต์ทฤษฎีระบบการพยาบาลของโอเรมมาใช้ในการวางแผนการพยาบาล กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาวัยรุ่นหลังคลอด ที่มารับบริการที่แผนกสูติกรรมหลังคลอดของโรงพยาบาลพระปกเกล้า จังหวัดจันทบุรี แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มทดลอง ได้แก่ มารดาวัยรุ่นที่ได้รับการใช้ระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้สำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัว

กลุ่มควบคุม ได้แก่ มารดาวัยรุ่นที่ได้รับการพยาบาลตามปกติจากพยาบาลประจำการ

รูปแบบการวิจัย

ใช้วิธีการวัดผลก่อน และหลังการทดลอง (Pretest - Posttest Control Group Design) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2531: 70) มีแบบแผนการทดลองดังนี้คือ

R	กลุ่มทดลอง	O_1 ----- X ----- O_2
R	กลุ่มควบคุม	O_3 ----- O_4

แผนภูมิที่ 2 รูปแบบการวิจัย (Study design)

- R หมายถึง กลุ่มตัวอย่างกระทำโดยการจับคู่ (Matching) กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตามรายได้ต่อเดือนของครอบครัว ลักษณะครอบครัว และแบ่งกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่ม
- O_1 หมายถึง การประเมินความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่นกลุ่มทดลองก่อนได้รับการใช้ระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้สำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัว
- O_2 หมายถึง การประเมินความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่นกลุ่มทดลองหลังได้รับการใช้ระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้สำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัว

- O₃ หมายถึง การประเมินความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่นในกลุ่มควบคุมก่อนได้รับการพยาบาลตามปกติ
- O₄ หมายถึง การประเมินความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่นในกลุ่มควบคุมหลังได้รับการพยาบาลตามปกติ
- X หมายถึง ระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้สำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัว

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ มารดาวัยรุ่นหลังคลอด โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาวัยรุ่นที่มาคลอดและรับไว้ในหอผู้ป่วยสูติกรรมหลังคลอด ณ โรงพยาบาลพระปกเกล้า จังหวัดจันทบุรี ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 30 มกราคม ถึง 30 มีนาคม 2541 และครอบครัวของมารดาวัยรุ่น โดยมารดาวัยรุ่นมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

1. หญิงหลังคลอดปกติครรภ์แรกที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี
2. มีสถานภาพสมรสคู่ คือ อยู่ร่วมกันกับสามี ยอมรับบุตร ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนสมรส และมีครอบครัวที่สามารถให้การช่วยเหลือในระยะหลังคลอด โดยครอบครัว หมายถึง บุคคล ซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้
 - 2.1 มีความผูกพันกับมารดาวัยรุ่นตามสายโลหิต ได้แก่ บิดา มารดา พี่ น้อง หรือมีความผูกพันตามบทบาทหน้าที่ ได้แก่ สามี บิดา มารดา พี่น้องของสามี
 - 2.2 อยู่ร่วมกันกับมารดาวัยรุ่นอย่างน้อย 5 สัปดาห์หลังคลอด
 - 2.3 เป็นบุคคลที่มารดาวัยรุ่นมีความรู้สึกว่ามีค่าสำคัญต่อตนเอง และสามารถให้การช่วยเหลือในระยะหลังคลอดได้มากที่สุด
 - 2.4 ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการฟัง การมอง การเคลื่อนไหวและเข้าใจภาษาไทย
 - 2.5 เป็นผู้ยินยอมให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้
3. ไม่มีภาวะแทรกซ้อนในระหว่างตั้งครรภ์และคลอด
4. บุตรมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ไม่มีความพิการแต่กำเนิด สามารถจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลได้พร้อมมารดา
5. ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการได้ยิน การมองเห็น และเข้าใจภาษาไทย
6. เป็นผู้ยินยอมให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้
7. ไม่มีญาติหรือบุคคลใกล้ชิดที่เป็นบุคลากรทางสาธารณสุข
8. มีภูมิลำเนาที่พักหลังคลอดอยู่ในจังหวัดจันทบุรี และไม่โยกย้ายออกนอกจังหวัดก่อน 5 สัปดาห์หลังคลอด

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีดังต่อไปนี้

1. การจับคู่ (Matching) โดยใช้ตัวแปรระดับรายได้ต่อเดือนของครอบครัว และ ลักษณะครอบครัว เนื่องจากได้มีการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการดูแลตนเองของมารดาหลังคลอด (สุรี โอภาสศิริวิทย์, 2531: 56-70; กาญจนานุญทัต, 2534: 54) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำมาสุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มด้วยการจับคู่ตามปัจจัยดังนี้

ปัจจัยด้านรายได้ต่อเดือนของครอบครัว

1. น้อยกว่า 7,000 บาท ต่อเดือน
2. มากกว่า 7,000 บาท ต่อเดือน

ปัจจัยด้านลักษณะครอบครัว

1. ครอบครัวเดี่ยว
2. ครอบครัวขยาย

2. ในการจัดกลุ่มตัวอย่างให้เป็นกลุ่มทดลองหรือ กลุ่มควบคุมกระทำดังนี้ คือ เมื่อมารดาวัยรุ่นมาคลอด ผู้วิจัยตรวจสอบคุณสมบัติทั้งของมารดาวัยรุ่นและครอบครัว ถ้ามีคุณสมบัติครบตามที่กำหนด ผู้วิจัยจัดกลุ่มตัวอย่างโดยการจับคู่ (Matching) ปัจจัยด้านรายได้ต่อเดือนของครอบครัว และลักษณะครอบครัว และกำหนดว่ามารดาวัยรุ่นคนใดเป็นกลุ่มทดลองหรือกลุ่มควบคุม ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มโดยการโยนเหรียญ เช่น มารดาวัยรุ่นคนแรกถ้าได้เป็นกลุ่มทดลอง เมื่อมีมารดาวัยรุ่นคนต่อไปมาคลอดก็พิจารณาปัจจัยทั้ง 2 ด้าน ถ้าสามารถจับคู่ได้ก็จะพิจารณาให้เป็นกลุ่มควบคุมไป แต่ถ้าไม่สามารถจับคู่ได้ก็สุ่มเพื่อให้เป็นกลุ่มทดลองหรือ กลุ่มควบคุม แล้วรอจับคู่กับมารดาวัยรุ่นรายต่อไป

3. การกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยสำรวจจำนวนมารดาวัยรุ่นที่มาคลอด ณ โรงพยาบาลพระปกเกล้า จากสถิติการคลอด ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง กรกฎาคมปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนวัยรุ่นมาคลอด 400 ราย ค่าเฉลี่ยเดือนละ 57 ราย โดยคลอดปกติร้อยละ 75 ของผู้คลอดวัยรุ่นทั้งหมด และผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลา 2 เดือน กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้จึงมีประมาณ 43 คน เพื่อป้องกันการขาดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มละ 20 คน

ผลการจัดกลุ่มตัวอย่างโดยการจับคู่ ปัจจัยรายได้ต่อเดือนของครอบครัว และลักษณะครอบครัว สุ่มเข้ากลุ่มได้จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยรายได้ต่อเดือนของครอบครัว และลักษณะครอบครัว

ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. รายได้ต่อเดือนของครอบครัว						
ต่ำกว่า 7,000 บาท	16	80	16	80	32	80
7,000-10,000 บาท	4	20	4	20	8	20
รวม	20	100	20	100	40	100
2. ลักษณะครอบครัว						
ครอบครัวเดี่ยว	3	15	3	15	6	15
ครอบครัวขยาย	17	85	17	85	34	85
รวม	20	100	20	100	40	100

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ประเภท คือ

1. เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ ระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้ ซึ่งประกอบด้วยแผนการสอน ภาพพลิก และคู่มือ เรื่องการปฏิบัติตนในระยะหลังคลอดและการเลี้ยงดูทารกแรกเกิด และระบบการพยาบาลตามปกติ
2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติ การดูแลตนเองและการดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอด

เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย

1. ระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้สำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัว ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย หลักการและขั้นตอนของระบบการพยาบาล ดังต่อไปนี้

หลักการ

หลักการของระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้ คือ การร่วมกันประเมินปัญหา ระหว่างผู้ให้การพยาบาล มารดาวัยรุ่นและครอบครัว เพื่อให้มารดาวัยรุ่นสามารถวินิจฉัยปัญหา กำหนดความต้องการ เป้าหมายของตนเอง ให้ความรู้ ชี้นำและสนับสนุนเพื่อการตัดสินใจ ร่วมกับการสร้างสิ่งแวดล้อม โดยการนำระบบครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าของ

มารดาวัยรุ่น ได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ สนับสนุน เป็นแหล่งให้มารดาวัยรุ่นได้เกิดการเรียนรู้ ต่อการดูแลตนเองและดูแลบุตรในระยะหลังคลอด

จุดประสงค์

เพื่อให้มารดาวัยรุ่นมีความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลบุตรในระยะหลังคลอดได้

ขั้นตอน

การดำเนินการใช้ระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้สำหรับมารดาวัยรุ่น และครอบครัว มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ให้การพยาบาล มารดาวัยรุ่นและครอบครัว โดยการแนะนำตัว ชี้แจงจุดประสงค์ของการพยาบาล วิธีการ และผลที่คาดว่าจะได้รับ รวมทั้งเปิดโอกาสให้มารดาวัยรุ่นและครอบครัว ได้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็นร่วมกัน ให้ความเห็นใจ ยอมรับความรู้สึก และการให้การดูแลอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่ให้การพยาบาล

2. ประเมินความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่น โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติดูแลตนเองและดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่น ระยะหลังคลอด ร่วมกันวินิจฉัยปัญหา ความต้องการ เป้าหมายของการดูแลตนเองและดูแลบุตร ระหว่างผู้ให้การพยาบาล มารดาวัยรุ่นและครอบครัว

3. การให้ความรู้ โดยการใช้อุปกรณ์ประกอบการให้ความรู้ ดังต่อไปนี้

3.1 แผนการสอน เรื่องการปฏิบัติตนในระยะหลังคลอด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาดำรง เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กรอบแนวคิด ความต้องการการดูแลตนเองทั้งหมดของโอเรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตัวของมารดาหลังคลอด เป็นพื้นฐานในการสร้าง ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านการพักผ่อนและการทำงาน ความต้องการสารอาหาร น้ำและอากาศ การรักษาความสะอาดร่างกายและอวัยวะสืบพันธุ์ การบริหารร่างกายหลังคลอด การมีเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิด การดูแลด้านจิตใจและสัมพันธภาพในครอบครัว การตรวจหลังคลอด และการดูแลปัญหาสุขภาพในระยะหลังคลอด ซึ่งเนื้อหาของแผนการสอนทั้งหมดนี้ ครอบคลุมความสามารถในการดูแลตนเองทั้งหมดของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด โดยมีวัตถุประสงค์ทั่วไปในการสอนดังนี้ คือ มารดาวัยรุ่นและครอบครัว สามารถ

- 1) ตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตัวหลังคลอดที่ถูกต้อง
- 2) มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในระยะหลังคลอดของมารดาหลังคลอด
- 3) มีพฤติกรรมปฏิบัติตัวหลังคลอดได้ถูกต้อง
- 4) ครอบครัวสามารถแนะนำส่งเสริมการปฏิบัติตัวหลังคลอดให้แก่มารดาวัยรุ่น

ได้ถูกต้อง

3.2 แผนการสอนเรื่องการเลี้ยงดูทารกแรกเกิด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการ

ศึกษาดำรง เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลทารกแรกเกิด ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา การรักษาความสะอาดทั่วไป การตอบสนองความต้องการของบุตร ปัญหาและการดูแลสุขภาพบุตร การได้รับภูมิคุ้มกันและการตรวจตามนัด

โดยมีวัตถุประสงค์ทั่วไปในการสอนดังนี้ คือ มารดาวัยรุ่นและครอบครัว สามารถ

- 1) ตระหนักถึงความสำคัญของการให้การดูแลทารกแรกเกิดอย่างถูกต้อง
- 2) มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารกแรกเกิด
- 3) ปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกแรกเกิดได้ถูกต้อง
- 4) ครอบครัวสามารถส่งเสริมสนับสนุนให้มารดาวัยรุ่นปฏิบัติกิจกรรมการดูแล

ทารกแรกเกิดได้ถูกต้อง

สำหรับแนวทางในการให้ความรู้แก่มารดาวัยรุ่นและครอบครัว ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรม โดยประยุกต์วิธีการช่วยเหลือโดยการสอนของโอเรม ประกอบด้วย

ก. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัย กับมารดาวัยรุ่นและครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง ขอความร่วมมือในการวิจัย โดยผู้วิจัยต้องคำนึงถึงเรื่องการใช้สรรพนาม การพูดคุย การวางตัว การใช้สายตา และการแต่งกายเหมาะสม

ข. ประเมินสภาพของมารดาวัยรุ่นและครอบครัว โดยประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 ปัญหาและความต้องการของมารดาวัยรุ่นและครอบครัว
- 2.2 บทบาทของสมาชิกในครอบครัว
- 2.3 การเรียนรู้ทางสังคมวัฒนธรรมของครอบครัว
- 2.4 สภาพสังคม เศรษฐกิจ และแหล่งสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว
- 2.5 สภาพแวดล้อมของครอบครัว

ค. การวางแผนการพยาบาล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินสภาพมาวิเคราะห์ และประมวลปัญหาและความต้องการของมารดาวัยรุ่นและครอบครัวแต่ละราย โดยพยาบาล มารดาวัยรุ่น และครอบครัวร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ง. ดำเนินการให้ความรู้แก่มารดาวัยรุ่นและครอบครัว โดยการใช้วิธีการบรรยายเป็นกลุ่มๆละ 2-4 คน ตามสภาพปัญหา ประกอบการใช้ภาพพลิกช่วยในการชี้แนะ และให้ข้อมูลในเรื่องที่มารดาวัยรุ่นและครอบครัวสามารถปฏิบัติได้

จ. ภายหลังจากการสอน แจกคู่มือเรื่องการปฏิบัติตนในระยะหลังคลอดและการเลี้ยงดูทารกแรกเกิดสำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัว เพื่อใช้เป็นแหล่งสนับสนุนด้านความรู้

3.3 สื่อการสอนเป็น ภาพพลิก 2 เรื่อง คือ การปฏิบัติตนในระยะหลังคลอด และการเลี้ยงดูทารกแรกเกิด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นภายหลังจากการสร้างแผนการสอนเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยให้เนื้อหา ใจความเป็นการสรุปรวบยอดและครอบคลุมทุกหัวข้อของแผนการสอน ในขั้นแรกผู้วิจัยกำหนดสาระของรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา และข้อความที่สั้น กระชับรัด เป็นร่างครั้งที่

1 ใส่ลงในกระดาษขนาด A4 ภาพพลิกเรื่องการปฏิบัติตนในระยะหลังคลอดมี จำนวน 18 แผ่น และเรื่องการเลี้ยงดูทารกแรกเกิด จำนวน 10 แผ่น เพื่อนำมาให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา ผู้วิจัยปรับปรุงจนได้รับความเห็นชอบ โดยเพิ่มจำนวนแผ่นเพื่อไม่ให้ภาพและข้อความในหนึ่งหน้า มากเกินไปของภาพพลิกเรื่องการเลี้ยงดูทารกแรกเกิด เป็น 12 แผ่นแล้วจึงนำไปตรวจสอบคุณภาพ ภาพพลิกนี้ใช้ประกอบการสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย เห็นภาพ ชัดเจนและเพื่อดึงความสนใจของผู้เรียนให้สนใจในจุดเดียวกัน ภายหลังจากตรวจสอบคุณภาพ แล้ว จึงนำไปทำเป็นภาพพลิกให้มีขนาด 10 × 15 นิ้ว

3.4 คู่มือการปฏิบัติตนในระยะหลังคลอด และคู่มือการเลี้ยงดูทารกแรกเกิด สำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัว ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรม Window ภายหลังจากสร้างแผนการสอน โดยสรุปและรวบรวมเนื้อหาให้ครอบคลุมทุกหัวข้อของแผนการ สอน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มารดาวัยรุ่นและครอบครัวใช้เป็นแหล่งศึกษาความรู้เพิ่มเติม และใช้ ทบทวนความรู้ที่จำเป็นทั้งหมดในการดูแลตนเองและดูแลบุตรในระยะหลังคลอด ลักษณะของคู่มือ เป็นเอกสารเย็บเล่ม ขนาด 6 × 8 นิ้ว โดยคู่มือการปฏิบัติตนในระยะหลังคลอด มีจำนวน 11 หน้า และคู่มือการเลี้ยงดูทารกแรกเกิด มีจำนวน 7 หน้า มีรูปภาพเหมือนจริงและการ์ตูนที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยข้อความกระตุ้นความเข้าใจสั้นๆ และบรรยายเนื้อหาต่างๆ ที่จำเป็นในการ ดูแลตนเองและดูแลบุตร มีการใช้สีของภาพและตัวอักษรเป็นจุดเน้น

4. ชี้นะและสนับสนุน ในการให้คำแนะนำ ชี้นะแนวทางเพื่อการตัดสินใจเลือก วิธีปฏิบัติ เช่น การรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับสังคม เศรษฐกิจ ธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น ให้การสนับสนุนโดยติดตามเยี่ยมบ้านในสัปดาห์ที่ 1 และ 3 หลังคลอด เพื่อประเมินความก้าวหน้าของความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่น รวมทั้งดำเนินการ วิเคราะห์ปัญหาและให้ความรู้ ชี้นะเพิ่มเติม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น

5. การสร้างสิ่งแวดล้อม โดยผู้ให้การพยาบาล จัดให้มารดาวัยรุ่นและครอบครัว ได้มีการเข้ากลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ การระบายความรู้สึก พยายามเป็นผู้ ประสานให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี ระหว่างมารดาวัยรุ่นและครอบครัว และมีเป้าหมายเพื่อให้ ครอบครัวยุ เป็นแหล่งของการเรียนรู้เพื่อการดูแลตนเองและดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่น

สรุป รายละเอียดของระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้ ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 จุดประสงค์ วิธีการ และผลที่คาดว่าจะได้รับ ของระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้สำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัว

จุดประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ	1. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ให้การพยาบาลมารดาวัยรุ่นและครอบครัว	1. เกิดความเชื่อมั่นระหว่างมารดาวัยรุ่นและครอบครัวต่อผู้ให้การพยาบาลเป็นพื้นฐานที่ดีของการปฏิบัติการพยาบาล
2. เพื่อให้มารดาวัยรุ่นและครอบครัวเกิดการเรียนรู้ปัญหาและสามารถดูแลตนเองและดูแลบุตรได้	2. ประเมินปัญหา ร่วมกัน วินิจฉัย กำหนดความต้องการ เป้าหมายของการดูแลตนเองและดูแลบุตร	2. มารดาวัยรุ่น เกิดทักษะต่อการเรียนรู้ปัญหาของตนเอง
3. เพื่อให้มีความรู้สำหรับการดูแลตนเองและดูแลบุตร	3. การจัดกลุ่มให้ความรู้สำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัวเป็นรายกลุ่มๆ ละ 2-4 คน	3. มารดาวัยรุ่นและครอบครัว นำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติการดูแลตนเองและดูแลบุตร
4. เพื่อให้สามารถตัดสินใจเพื่อการดูแลตนเองและดูแลบุตรได้ถูกต้อง	4. การให้คำชี้แนะ สนับสนุนให้กำลังใจ และการติดตามการดูแลอย่างต่อเนื่อง โดยการเยี่ยมบ้านในสัปดาห์ที่ 1 และ 3 หลังคลอด เพื่อสนับสนุนการดูแลตนเองและดูแลบุตรเมื่อกลับบ้าน	4. สามารถเลือกวิธีการดูแลตนเอง และดูแลบุตรได้เหมาะสมตามหลักวิชาการและสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น
5. เพื่อให้มารดาวัยรุ่นได้เกิดการเรียนรู้ และมีครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการดูแลตนเองและดูแลบุตร	5. การสร้างสิ่งแวดล้อม โดยการจัดให้มารดาวัยรุ่นและครอบครัวได้ เข้ากลุ่ม ได้รับความรู้ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น และให้การดูแลช่วยเหลือกันในครอบครัว	5. มารดาวัยรุ่นสามารถใช้ครอบครัวเป็นแหล่งของการเรียนรู้เพื่อการดูแลตนเองและดูแลบุตรได้

2. การพยาบาลตามปกติ

หลักการ มารดาหลังคลอดมีความจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องที่สำคัญต่อระยะหลังคลอด

จุดประสงค์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลบุตรระยะหลังคลอด

ขั้นตอน

การพยาบาลตามปกติ โดยพยาบาลประจำการของโรงพยาบาลพระปกเกล้า จังหวัดจันทบุรี มีวิธีการและขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างสัมพันธภาพ โดยการพูดคุย ช่วยเหลือแก้มารดาหลังคลอดโดยทั่วไป
2. การให้ความรู้เรื่องการปฏิบัติตนหลังคลอดและการเลี้ยงดูบุตร เป็นรายกลุ่ม กลุ่มละ 5-10 คน รวมกันทั้งมารดาวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่
3. ให้การชี้แนะเพิ่มเติมเป็นรายบุคคล เมื่อมารดาวัยรุ่นเกิดปัญหาในการปฏิบัติตนและการเลี้ยงดูบุตรในขณะที่อยู่โรงพยาบาล

สรุป วิธีการและขั้นตอนของการให้การพยาบาลตามปกติ ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 จุดประสงค์ วิธีการและผลที่คาดว่าจะได้รับของการพยาบาลตามปกติ

จุดประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ การพยาบาล	1. การพูดคุย ช่วยเหลือ ระหว่างผู้ให้การพยาบาล มารดาหลังคลอดและครอบครัว	1. มารดาหลังคลอดให้ความร่วมมือในการพยาบาล
2. เพื่อให้ มีความรู้ ต่ อการ ปฏิบัติ ตัวหลังคลอดและ การเลี้ยงดูบุตร	2. ให้ ความรู้ เป็น รายกลุ่ม สำหรับมารดาหลังคลอด โดยทั่วไป	2. มีความรู้ที่ใช้ในการปฏิบัติตนหลังคลอดและเลี้ยงดูบุตรได้
3. มารดาหลังคลอดสามารถ แก้ปัญหาเกี่ยวกับการดูแล ตนเองและดู แล บุ ตรเมื่อ เกิดปัญหาขึ้นได้	3. ชี้แนะเพิ่มเติม เมื่อมารดา วัย รุ ่น เกิด ปัญหาในการ ปฏิบัติตนและการดูแลบุตร	3. ได้รับการแก้ไขปัญหในการดูแลตนเองและดูแล บุตรโดยพยาบาลเป็นผู้ให้ คำแนะนำ

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ที่อยู่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนของครอบครัว ลักษณะของครอบครัว บุคคลที่ช่วยเหลือใกล้ชิดมากที่สุด
2. แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติ การดูแลตนเองของมารดาวัยรุ่นระยะหลังคลอด ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดย
 - 2.1 ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่องการปฏิบัติตนหลังคลอด
 - 2.2 ศึกษาแนวคิดเรื่องการดูแลตนเองตามทฤษฎีการพยาบาลของโอเรม ในข้อคำถามแต่ละข้อของแบบสัมภาษณ์ ถ้ามถึงความคิดเห็นและการปฏิบัติตนในระยะหลังคลอดที่ครอบคลุมความสามารถในการดูแลตนเองทั้ง 3 ด้านคือ การดูแลตนเองที่จำเป็นโดยทั่วไป การ

ดูแลตนเองที่จำเป็นตามระยะพัฒนาการ และการดูแลตนเองที่จำเป็นเมื่อมีปัญหาทางด้านสุขภาพ รวมข้อคำถามทั้งหมด 27 ข้อ ลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่าของลิเกิต 5 อันดับ มีคู่มือประกอบการสัมภาษณ์และการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถาม โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้คือ มีความคิดเห็นหรือการปฏิบัติได้ถูกต้องทั้งหมด ให้ 5 คะแนน มีความคิดเห็นหรือการปฏิบัติได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่แต่ไม่ทั้งหมด ให้ 4 คะแนน มีความคิดเห็นหรือการปฏิบัติได้ถูกต้องปานกลางหรือไม่แน่ใจ ให้ 3 คะแนน มีความคิดเห็นหรือการปฏิบัติได้ถูกต้องเพียงเล็กน้อย ให้ 2 คะแนน และมีความคิดเห็นหรือการปฏิบัติไม่ถูกต้องเลย ให้ 1 คะแนน รวมคะแนนตั้งแต่ 27 - 135 คะแนน แบ่งระดับความสามารถในการปฏิบัติดูแลตนเองดังนี้

27 - 81 คะแนน (น้อยกว่าร้อยละ 60) ความสามารถในการปฏิบัติดูแลตนเองอยู่ในระดับต่ำ

82 - 108 คะแนน (ร้อยละ 60-80) ความสามารถในการปฏิบัติดูแลตนเองอยู่ในระดับปานกลาง

109 - 135 คะแนน (มากกว่าร้อยละ 80) ความสามารถในการปฏิบัติดูแลตนเองอยู่ในระดับสูง

3. แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติดูแลบุตรของมารดาหลังคลอด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดย ทบทวนวรรณกรรมเรื่องการดูแลทารกแรกเกิด และแนวคิดการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพาของโอเรม โดยครอบคลุมความสามารถที่จำเป็นต่อการดูแลทารกแรกเกิดในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ การเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา การรักษาความสะอาดทั่วไป การตอบสนองความต้องการของทารก การดูแลปัญหาสุขภาพ การให้ภูมิคุ้มกันโรคและการตรวจตามนัด ข้อคำถามมีทั้งหมด 30 ข้อ ถามถึงความคิดเห็นและการปฏิบัติตนของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดต่อการดูแลบุตรในวัยแรกเกิด ลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่าของลิเกิต 5 อันดับ การให้คะแนนมีคู่มือประกอบการสัมภาษณ์และเกณฑ์การให้เช่นเดียวกับแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติดูแลตนเอง รวมระดับคะแนนตั้งแต่ 30-150 คะแนน แบ่งระดับความสามารถในการปฏิบัติดูแลบุตร ดังนี้

30 - 90 คะแนน (น้อยกว่าร้อยละ 60) ความสามารถในการปฏิบัติดูแลบุตรอยู่ในระดับต่ำ

91 - 120 คะแนน (ร้อยละ 60-80) ความสามารถในการปฏิบัติดูแลบุตรอยู่ในระดับปานกลาง

121 - 150 คะแนน (มากกว่าร้อยละ 80) ความสามารถในการปฏิบัติดูแลบุตรอยู่ในระดับสูง

คุณภาพของเครื่องมือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

1.1 แผนการสอนเรื่องการปฏิบัติตนในระยะหลังคลอด และการเลี้ยงดูทารกแรกเกิดสำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัว ผู้วิจัยนำไปตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพยาบาลมารดาและทารก 7 คน สูติแพทย์ 1 คนและ กุมารแพทย์ 1 คน รวมทั้งหมดจำนวน 9 คน โดยมีจุดประสงค์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในเนื้อหา ความครอบคลุม และความชัดเจนของภาษาที่ใช้ โดยถือเกณฑ์ 7 ใน 9 คนของจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ซึ่งได้แก่ การปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เหมาะสม และในแผนการสอนเรื่องการปฏิบัติตนในระยะหลังคลอด ตัดทําการบริหารร่างกายหลังคลอดจาก จำนวน 14 ท่า เหลือ 10 ท่าที่จำเป็น หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้กับมารดาวัยรุ่นและครอบครัว ที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน เพื่อทดสอบความเหมาะสม ความเข้าใจ และความแจ่มชัดของภาษา ภายหลังจากทดลองใช้ผู้วิจัยประเมินโดยการซักถามความเข้าใจ และสังเกตจากพฤติกรรมขณะเรียนของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนให้ความสนใจและตอบคำถามได้ จึงนำไปใช้จริง

1.2 ภาพพลิก ผู้วิจัยนำภาพพลิกเรื่องการปฏิบัติตนในระยะหลังคลอดและการเลี้ยงดูทารกแรกเกิด ที่ได้ผ่านการปรับปรุงร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว และจำลองลงในกระดาษขนาด A4 พร้อมด้วยแผนการสอน ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นบุคคลคนเดียวกับที่ตรวจสอบแผนการสอน และเพิ่มนักวิชาการด้านโสตทัศนูปกรณ์อีก 1 คน รวมเป็น 10 คน เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมในเนื้อหา ความชัดเจน และการสื่อความหมายของภาพ ใช้เกณฑ์ความถูกต้อง 8 ใน 10 คนของจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้มีการปรับปรุงรูปภาพบางภาพให้เหมาะสมกับเนื้อหา และการวางภาพในภาพพลิกให้สวยงามเหมาะสม ผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นนำไปจัดทำภาพพลิกฉบับจริง โดยให้หน้าวาดรูป เขียนตามภาพร่างลงในกระดาษแข็ง จำนวน 1 ชุด แล้วทดลองนำไปประกอบการสอนมารดาวัยรุ่นและครอบครัวกลุ่มเดียวกับการทดลองใช้แผนการสอน เพื่อดูความเหมาะสม ความเข้าใจ และความแจ่มชัดของภาษา ภายหลังจากสอนให้ผู้เรียนประเมินภาพพลิก โดยการถามความคิดเห็น ผู้เรียนสามารถอธิบายภาพได้ถูกต้องและภาพมีความชัดเจนดี จึงนำไปใช้จริง

1.3 คู่มือการปฏิบัติตนในระยะหลังคลอด และการเลี้ยงดูทารกแรกเกิดสำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัว ผู้วิจัยนำคู่มือทั้ง 2 เล่ม พร้อมกับแผนการสอน ให้กับผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นบุคคลคนเดียวกับผู้ตรวจสอบแผนการสอนและภาพพลิก จำนวน 10 คน เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาที่เหมาะสมกับการดูแลตนเองและดูแลบุตร ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ความชัดเจนและการสื่อความหมายของภาพ และความน่าสนใจของคู่มือ ใช้เกณฑ์ความถูกต้อง 8 ใน 10 คนของจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอให้มีการปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้อ่านเข้าใจง่าย สั้นกระชับรัด การใช้สีและการใส่ภาพให้น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับปรุงในส่วนของภาษาและสีที่ใช้ ภายหลังจากปรับปรุง ผู้วิจัยนำไปทดลองใช้ โดยภายหลังจากทดลองสอนมารดาวัยรุ่นและครอบครัวกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดิมแล้ว ผู้วิจัยแจกคู่มือ และติดตามประเมินภาย

หลังแจก 1 วัน เพื่อสอบถามความเข้าใจในเนื้อหา ความชัดเจนของภาษาและความน่าสนใจของ คู่มือ ผลการทดลองใช้ กลุ่มตัวอย่างประเมินเนื้อหาและความน่าสนใจดี จึงนำไปใช้จริง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติการดูแลตนเอง และแบบสัมภาษณ์ ความสามารถในการดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่นระยะหลังคลอด มาตรวจสอบคุณภาพของ เครื่องมือโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ความสามารถในการปฏิบัติการดูแลตนเองมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่าน ซึ่งเป็นบุคคลคน เดียวกันที่ตรวจสอบความตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง เป็นผู้ตรวจสอบเพื่อพิจารณา ความถูกต้องของข้อความกับคำนิยามศัพท์ ความครอบคลุมของเนื้อหาตามหลักทฤษฎี และ ความถูกต้องของข้อความกับวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์ เพื่อให้ครอบคลุมความสามารถในการ ปฏิบัติการดูแลตนเองและดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่น ถึงเกณฑ์ความถูกต้อง 7 ใน 9 คนของ จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ซึ่งได้แก่ การปรับปรุงภาษาที่ใช้ ปรับปรุงข้อความคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาการดูแลตนเองด้านการคงไว้ซึ่งอากาศ การดูแลตนเอง ต่อภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด เพิ่มข้อความในการระบายในควาปลา และการรักษาความ สะอาดเต้านมและหัวนม อย่างละ 1 ข้อ โดยตัดข้อความเรื่องการจัดบ้านให้อากาศถ่ายเท สะดวก ออก 1 ข้อ ได้ข้อความทั้งหมด 27 ข้อ

แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติการดูแลบุตร ตรวจสอบความตรงตาม เนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิเช่นเดียวกับแบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติการดูแลตนเอง ภายหลังการตรวจสอบ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ โดยปรับปรุงภาษาที่ใช้ จำนวน 13 ข้อ และเพิ่มข้อความเพื่อให้ครอบคลุมเรื่องการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอีก 2 ข้อ รวมข้อความทั้งหมด 32 ข้อ

2. ตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุง แก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทดลองใช้กับมารดาวัยรุ่นหลังคลอดที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับกลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha Coefficiency) คำนวนโดยใช้ SPSS/PC^X ได้ผลดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติการดูแลตนเอง ได้ค่าความเที่ยง ทั้งฉบับ 0.25 ซึ่งในระหว่างการทดลองใช้เครื่องมือนี้ ผู้วิจัยพบกับปัญหาการสัมภาษณ์คือ การ ตอบคำถามการสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างไม่สามารถนำมาให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนน ที่ระบุรวมทั้งฉบับเป็นแบบ ตรงกับตัวท่านมากที่สุด ตรงกับตัวท่านมากพอควร ตรงกับตัวท่าน

ปานกลาง ตรงกับตัวทำนเล็กน้อยและไม่ตรงกับตัวทำนเลยได้ ผู้วิจัยจึงจัดทำคู่มือประกอบการสัมภาษณ์ซึ่งแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนเป็นรายชื่อแทนแบบเดิมซึ่งเหมือนกันทุกข้อ และนำมาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ปรับปรุงภาษาของข้อคำถาม นำไปทดลองใช้กับมารดาวัยรุ่นใหม่อีกครั้ง จำนวน 30 คน นำมาหาค่าความเที่ยงซ้ำ ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.84

2.2 แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติการดูแลบุตร ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง ได้ค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.50 ซึ่งปัญหาที่พบในระหว่างการทดลองใช้มีลักษณะเช่นเดียวกับการสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติการดูแลตนเอง ผู้วิจัยจึงนำมาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ปรับปรุงภาษาของข้อคำถาม และจัดทำคู่มือประกอบการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นเกณฑ์การให้คะแนนเป็นรายชื่อ นำไปทดลองใช้ครั้งที่ 2 กับมารดาวัยรุ่นหลังคลอด 30 คน นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง ได้เท่ากับ 0.79 ผู้วิจัยนำผลที่ได้มาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแบบสัมภาษณ์โดยตัดข้อที่มีค่าความเที่ยงรายชื่อต่ำกว่า 0.15 และเป็นข้อคำถามที่มีวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์ซ้ำกับแบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติการดูแลตนเองออก 2 ข้อ จึงเหลือข้อคำถาม 30 ข้อ

วิธีดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ระยะเตรียมการ

- 1.1 การเตรียมตัวผู้วิจัย โดยการศึกษาความรู้จากเอกสาร สังเกตการณ์การพยาบาลมารดาวัยรุ่นในหน่วยการดูแลหลังคลอดของโรงพยาบาลที่ให้ตามปกติ
- 1.2 ติดต่อขออนุญาตจากหัวหน้าแผนกสูติรีเวชกรรม เพื่อขออนุมัติการใช้อุปกรณ์ได้แก่ หุ่นเด็ก สถานที่ และขอความร่วมมือในการวิจัย
- 1.3 ติดต่อขออนุญาตหัวหน้าห้องคลอด และหัวหน้าหอสูติกรรมหลังคลอดเพื่อชี้แจงให้ทราบถึงลักษณะงานวิจัย และขอความร่วมมือในการติดตามให้การพยาบาลมารดาวัยรุ่นหลังคลอด
- 1.4 ติดต่อหัวหน้าหอผู้ป่วยสูติกรรมหลังคลอด เพื่อขออนุมัติใช้ห้องสำหรับการสอนสุขศึกษาให้แก่มารดาวัยรุ่นและครอบครัว ซึ่งเป็นสัดส่วนไม่มีเสียงหรือการรบกวนจากภายนอก โดยผู้วิจัยทำหนังสือขออนุมัติใช้ห้องทุกวันในเวลา 08.00 น. - 12.00 น. ตลอดระยะเวลาในการทำวิจัย
- 1.5 เตรียมผู้ช่วยวิจัยจำนวน 2 คน ซึ่งเป็นพยาบาลวิชาชีพในแผนกสูติรีเวชกรรมก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมของผู้ช่วยวิจัยโดยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง การดำเนินการวิจัย เทคนิค

การสัมภาษณ์ รายละเอียดของแบบสัมภาษณ์พร้อมคู่มือการสัมภาษณ์ทั้ง 3 ตอน และประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย เปิดโอกาสให้ผู้ช่วยวิจัยซักถามปัญหาในการดำเนินการสัมภาษณ์และทดลองให้ผู้ช่วยวิจัยสัมภาษณ์มารดาวัยรุ่นคนละ 1 ราย โดยผู้วิจัยร่วมสังเกตการสัมภาษณ์ หลังการสัมภาษณ์เสร็จแล้ว ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยร่วมอภิปรายเทคนิค ปัญหา และการแก้ไขจนเป็นที่เข้าใจ หลังจากนั้นผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยนำแบบสัมภาษณ์และคู่มือการสัมภาษณ์ไปใช้พร้อมกันกับมารดาวัยรุ่นจำนวน 5 ราย แล้วนำคะแนนการสัมภาษณ์ของแต่ละคนมาหาค่าสัมประสิทธิ์แห่งความสอดคล้องของ Kendall (Kendall's Coefficient of Concordance) (วิเชียร เกตุสิงห์, 2524: 32-34) ได้ค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.97

2. ระยะดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลทุกวัน ในเวลา 08.00 น. - 16.00 น. โดยเริ่มทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ 30 มกราคม ถึง 30 มีนาคม 2541 ผู้วิจัยทำการศึกษาประวัติของผู้ที่มาคลอดในห้องคลอดของโรงพยาบาลพระปกเกล้าจันทบุรี จากแบบบันทึกการฝากครรภ์และการคลอด ถ้าพบว่ามีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้จะทำการจับคู่ (Matching) โดยใช้ปัจจัยด้านรายได้ต่อเดือน และลักษณะของครอบครัว แล้วทำการจับฉลากเข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

2.2 เมื่อกลุ่มตัวอย่างได้รับการพักผ่อนเป็นเวลา 24 ชั่วโมงหลังคลอดแล้ว ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยพบกลุ่มตัวอย่าง ณ ห้องที่เตรียมไว้ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสร้างสัมพันธภาพแนะนำตัว แจกวัสดุประสงคในการศึกษาพร้อมทั้งขอความร่วมมือในการวิจัย หลังจากนั้นผู้วิจัยบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจากรายงานการฝากครรภ์และการคลอด และผู้ช่วยวิจัยสัมภาษณ์ความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลบุตร ก่อนการสัมภาษณ์ควรให้มารดาวัยรุ่นให้นมบุตรและบุตรนอนหลับ รวมทั้งจัดผู้ดูแลบุตรให้กับมารดาวัยรุ่นด้วย เพื่อไม่ให้มารดาวัยรุ่นเกิดความกังวลในขณะสัมภาษณ์

2.3 การพยาบาลมารดาวัยรุ่นขณะอยู่โรงพยาบาล การปฏิบัติตัวของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ต้องสร้างความรู้สึกเชื่อมั่นและเป็นที่ยอมรับได้สำหรับมารดาวัยรุ่น โดยการสร้างสัมพันธภาพเป็นกันเอง สังเกต สอบถามปัญหาและความต้องการอย่างใกล้ชิด และให้การช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็ว จากการประเมินปัญหาและความต้องการของมารดาวัยรุ่น ปัญหาแรกที่พบหลังคลอด ส่วนใหญ่คือ ปัญหาทางกายของมารดาวัยรุ่นเอง โดยเฉพาะความเจ็บปวดไม่สุขสบาย ผู้วิจัยต้องให้ความช่วยเหลือปัญหาเหล่านี้ให้ทุเลาหรือหมดไปก่อน มารดาวัยรุ่นจึงจะให้ความสนใจต่อการสอน ชี้นำและสนับสนุนที่ผู้วิจัยให้มากขึ้น

2.4 การนัดหมายครอบครัวเพื่อให้สุขศึกษา โดยเฉพาะสามีที่ยังอยู่ในช่วงวัยรุ่นด้วยเช่นกัน จะไม่เห็นความสำคัญของการฟังสุขศึกษา ทำให้ไม่มาตามนัด จากการสอบถามพบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการฟังว่า เป็นเรื่องเฉพาะมารดาวัยรุ่นหลังคลอดเท่านั้น ไม่มีส่วน

เกี่ยวข้องกับตนเอง ผู้วิจัยต้องสร้างสัมพันธภาพให้เป็นกันเอง ซึ่งแจ้งประโยชน์และความสำคัญของครอบครัวต่อมารดาวัยรุ่นและบุตรให้รับทราบก่อน ครอบครัวจึงให้ความสนใจและร่วมมือมากขึ้น

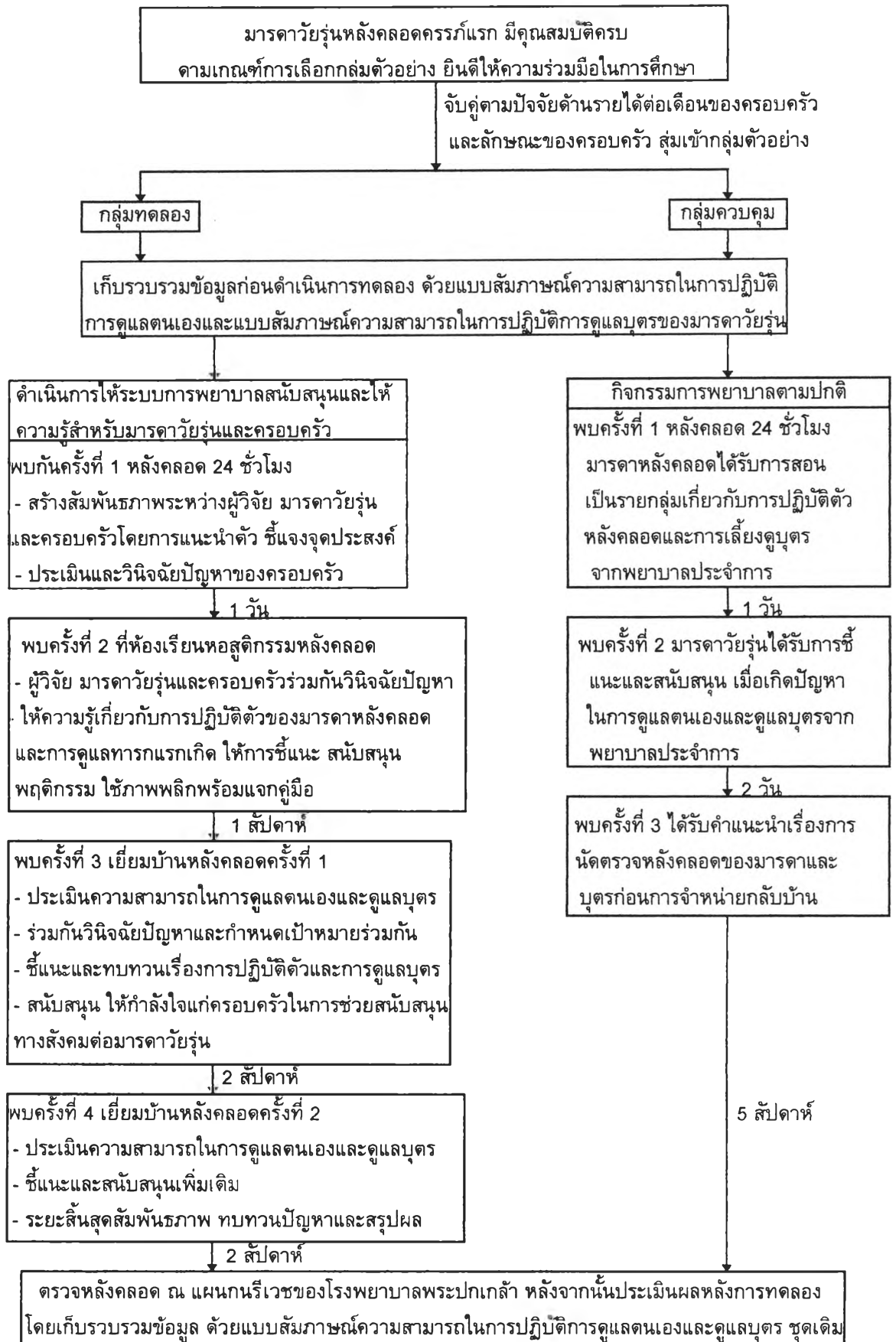
2.5 การติดตามเยี่ยมบ้านหลังคลอด อธิบายให้มารดาวัยรุ่นและครอบครัวเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และวิธีการเยี่ยมบ้าน ลงรายละเอียดของแผนที่บ้านและสถานที่ใกล้เคียง เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ พร้อมนัดวันและเวลาที่สะดวก หากกลุ่มตัวอย่างอยู่ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงกันจะนัดวันเยี่ยมบ้านในวันเดียวกันเพื่อประหยัดเวลาเดินทาง และลักษณะของพื้นที่เป็นชนบทและบ้านอยู่ห่างกันการติดตามเยี่ยมบ้านจึงต้องเดินทางโดยรถยนต์

2.6 การเยี่ยมบ้านครั้งแรก ผู้วิจัยติดต่อขออนุญาตและความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยประจำหมู่บ้าน และมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้นำทาง ทำให้ได้รับความสะดวกและรวดเร็วในการเดินทางมากขึ้น

ขั้นตอนการทดลอง

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
<p>1. ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพ แนะนำตัวผู้ช่วยวิจัย และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้</p> <p>2. ผู้ช่วยวิจัยประเมินความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่น โดยใช้แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติการดูแลตนเองและแบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติการดูแลบุตร ผู้วิจัยพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติตัวและการดูแลบุตร และสนทนาเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัว การสนับสนุนจากครอบครัว หลังจากนั้นผู้วิจัยประเมินสภาพของครอบครัวมารดาวัยรุ่นในด้านต่าง ๆ ดังนี้</p> <p>2.1 ปัญหาและความต้องการของมารดาวัยรุ่นและครอบครัว</p> <p>2.2 สภาพสังคม เศรษฐกิจ และแหล่งสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว</p> <p>2.3 ลักษณะสัมพันธภาพ และบทบาทของสมาชิกในครอบครัว</p>	<p>1. ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพ แนะนำตัวผู้ช่วยวิจัย และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้</p> <p>2. ผู้ช่วยวิจัยประเมินความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่น โดยใช้แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติการดูแลตนเอง และแบบสัมภาษณ์ความสามารถในการปฏิบัติการดูแลบุตร</p>

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
<p>นัดหมายกลุ่มตัวอย่างอีก 1 วันเพื่อให้ มารดาวัย ยຸ່ນ และครอบครัวมีความพร้อม สำหรับการเรียนรู้</p> <p>3. พบครั้งที่ 2 ผู้วิจัยให้ความรู้แก่ครอบครัว และมารดาวัย ยຸ່ນ เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวหลัง คลอดและการเลี้ยงดูทารกแรกเกิด โดยนำ ข้อวินิจฉัยปัญหาจากครั้งที่ 1 มาเป็นแนวทางในการประยุกต์วิธีการสอนในสิ่งที่ผู้ฟัง ยังขาดความรู้ ให้การชี้แนะ สนับสนุน พฤติกรรมที่ถูกต้อง พร้อมทั้งแจกคู่มือการ ปฏิบัติตัวของมารดาหลังคลอดและการเลี้ยงดู ทารกแรกเกิด นัดหมายการพบครั้งที่ 3</p> <p>4. พบครั้งที่ 3 เยี่ยมบ้านหลังคลอด 1 สัปดาห์ ประเมินความสามารถในการดูแลตนเองและ ดูแลบุตรของมารดาวัย ยຸ່ນ โดยใช้ แบบ สัมภาษณ์ ชักถามปัญหาในการดูแลตนเอง และบุตร ให้การพยาบาลครอบครัวโดย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชี้แนะและสนับสนุนการปฏิบัติตัวและการ ดูแลทารกแรกเกิดเพิ่มเติมเมื่อมารดาวัย ยຸ່ນ มีปัญหาในการดูแลตนเองและดูแลบุตร - ให้การสนับสนุน ชี้แนะครอบครัวของ มารดาวัย ยຸ່ນ ในการช่วยสนับสนุนทางสังคมต่อ มารดาวัย ยຸ່ນ - นัดหมายในการเยี่ยมบ้านครั้งที่ 2 <p>5. เยี่ยมบ้านหลังคลอด 3 สัปดาห์เพื่อประเมิน ความก้าวหน้าของการดูแลตนเองและดูแลบุตร ให้การสนับสนุนและให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่อง ที่ครอบครัวและมารดาวัย ยຸ່น ยังไม่สามารถ ปฏิบัติได้</p> <p>6. สัปดาห์ที่ 5 หลังคลอด ผู้ช่วยวิจัยสัมภาษณ์ ความสามารถในการปฏิบัติดูแลตนเองและ บุตรของมารดาวัย ยຸ່น ชุดเดิม</p>	<p>3. มารดาวัย ยຸ່น หลังคลอดได้รับการสอน สุขศึกษาเป็น นรายกลุ่มเกี่ยวกับการปฏิบัติ ตัวหลังคลอดและการเลี้ยงดูทารกแรกเกิด จากพยาบาลประจำการ หอผู้ป่วยสูติกรรม หลังคลอด และในระหว่างอยู่โรงพยาบาล เมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติตัวและการดูแล บุตรจะได้รับคำแนะนำเพิ่มเติมเป็นรายบุคคล หลังจากนั้นนัดตรวจหลังคลอด 5 สัปดาห์ ที่ แผนกผู้ป่วยนอก</p> <p>4. สัปดาห์ที่ 5 หลังคลอด ผู้ช่วยวิจัยสัมภาษณ์ ความสามารถในการปฏิบัติดูแลตนเองและ ดูแลบุตรของมารดาวัย ยຸ່น ชุดเดิม</p>

แผนภูมิที่ 3 แผนปฏิบัติการในการดำเนินการทดลอง

สภาพการณ์และปัญหาที่พบระหว่างดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยได้สรุปสภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการพยาบาล ดังนี้

สภาพการณ์ระหว่างดำเนินการวิจัย

1. การพยาบาลที่บ้าน ปัญหาและความต้องการของมารดาวัยรุ่นและครอบครัวที่พบมากที่สุดคือ การสังเกตอาการผิดปกติของมารดาหลังคลอด จึงต้องใช้สถานที่ที่บ้าน คือห้องนอน ในการตรวจประเมินสภาพร่างกายของมารดาวัยรุ่น ทุกครั้งที่เยี่ยมบ้าน ส่วนสถานที่ที่ให้คำแนะนำชี้แนะและสนับสนุน คือบริเวณนอกชานบ้านหรือห้องพัก การเยี่ยมบ้าน ใช้เวลา 40-50 นาที

2. จากการใช้ระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้สำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัว ทำให้สามารถประเมินปัญหาและความต้องการได้มากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการยอมรับบุตรจากการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยพบ มารดาวัยรุ่นจำนวน 2 คน ที่มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสไม่ดี ทำให้ปฏิเสธการดูแลบุตร ผู้วิจัยแนะนำให้ครอบครัวให้การสนับสนุนมารดาวัยรุ่นให้มากขึ้น ภายหลังการทดลอง มารดาวัยรุ่นบอกว่ารู้สึกดีขึ้นที่ครอบครัวช่วยเหลือและเข้าใจ และสนใจดูแลบุตรมากขึ้น และมีมารดาวัยรุ่นกลุ่มควบคุม 1 คน ที่มีปัญหาเรื่องการขาดการยอมรับจากครอบครัว และทอดทิ้งบุตรขณะอยู่โรงพยาบาล ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องตัดออกจากกลุ่มตัวอย่าง

ปัญหาและอุปสรรคที่พบ

1. การให้สุขศึกษาต้องเชื่อมโยงกับความเชื่อ และวัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละครอบครัว ซึ่งพบว่าความเชื่อเรื่องการรับประทานอาหารหลังคลอดเป็นปัญหาที่พบมากที่สุด ครอบครัวมีความเชื่อว่ามารดาหลังคลอดต้องรับประทานอาหารที่เป็นของแห้ง เช่น หมูทอด งดอาหารทะเล ไข่ ส้ม เป็นต้น ผู้วิจัยจึงต้องให้สุขศึกษาโดยการแนะนำให้รับประทานอาหารอื่นที่ครอบครัวสามารถจัดหาทดแทนได้ เช่น อาหารพวกถั่วต่างๆ นม ผักสดและผลไม้อื่น ซึ่งครอบครัวยอมรับและปฏิบัติได้มากขึ้น

2. ปัญหาสำคัญของมารดาวัยรุ่น คือ การศึกษา ผู้วิจัยพบว่า มีมารดาวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 คน ที่ตั้งครุภักขณะกำลังศึกษา ทำให้ต้องหยุดการศึกษาลงทันที ซึ่งความต้องการของวัยรุ่นและครอบครัวในด้านการศึกษายังมีมากแต่ไม่ได้รับการแก้ไข และมีวัยรุ่น 1 คน ที่ปฏิเสธการเป็นบุตร เพื่อกลับเข้าศึกษาต่อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC^x โดยใช้สถิติต่างๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายข้อมูลทั่วไปของมารดาวัยรุ่น วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่เป็น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สถิติวิเคราะห์

2.1 เปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการดูแลตนเองและบุตรก่อนและหลังการทดลองในแต่ละกลุ่มโดยใช้สถิติ paired t-test

2.2 เปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการดูแลตนเองและบุตรก่อนและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติ t-test

การวิจัยครั้งนี้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05